

Diósi Pál

Tessék mondani, lehet itt tíz percre szörföt bérelni?

Interjú a Cseh-tengertől a Plattensee-ig című kutatás alapján
(A szerzőt a kutatás terepmunkája során a Balaton Alapítvány
és a Petőfi Csarnok támogatta.)

1991 júniusában szezoneleji állapotokat fotóztam a Holiday kempingben. Két-három mindenre elszánt német vendégen kívül a kölcsönzős tanyázott a kempingben. Fél óra elteltével egyetértettünk abban, hogy életéről a magnó két oldalán ülve kell tovább beszélgetnünk.

– *Mindig Ajkán éltél?*

– Nem. 24 éves koromban jöttünk, már építették az új gyárat a Timföldgyárban. '70-ig Keszthelyen laktam, bár a vége felé csak alkalmanként fordultam elő a szüleimnél.

– *Mennyi idők voltak, amikor születél?*

– Anyám húszban született, én negyvenhatban, tehát huszonhat évesnek kellett lennie. Éppen nem dolgozott, az ötvenes évek elején lett egy kis turistaszálló takarítója, mindenek gondnoka. Ott laktunk az udvarban. Apám nyolc évvel volt öregebb, és gépkezelő volt a Keszthelyi Áramszolgáltatónál. Amikor országos hálózat lett az áramellátás, ott maradt lakatosnak.

– *Hogyan kerültek össze?*

– Apám keszthelyi gyerek volt, legalább tízen lehettek testvérek. Kertész lett, mielőtt huszárként bevonult. Az anyu meg Zalakarosról való, a papája volt az ottani bognármester. Cselédnek jött Keszthelyre egy gazdag zsidó családhoz, ahol megismerkedtek. Negyvenben házasodtak, rá egy évre jött a nővérem. Ő ma is Somogyban él, ahová annak idején férjhez ment.

Vele vagy tíz évvel a sógorom halála után találkoztunk, most a tavasszal. Rossz érzés volt, mert amikor magára maradt a két gyerekkel, segíthettem volna, de nem voltam képes megkeresni. Most meg, a bajomban volt képem kinyomozni. Nem is szívesen mondom, vagy talán később...

En már háború utáni gyerek lettem. A későbbi keszthelyi turistaszálló udvaráról több lakás nyílt, mi egy szoba-konyha-spájzos lakást béreltünk. A családunkból senkinek nem jutott eszébe, hogy szerezzen valamit, pedig akkor könnyen lehetett kis ingatlanokhoz jutni.

De nálunk a technika is befejeződött a faszenes vasalóval. A berendezés

is egyszerű volt. Ágyak, közönséges asztal, egy kis ernyős lámpa lógott egy dróton a plafon közepéről. Iskolába jártam, amikor apám vett egy néprádiót, olyan „kapcsolom, szól a Kossuth, a Petőfi”t. Másban sem volt ceremónia, az étel meg nagyon kimért volt, pedig a világot megettem volna. Rádásul a kaja nálam nem létfennmaradás, hanem élvezet. Ma is az. Mindig kértem a husikát, de nincs, talán holnap... A szelet lekvároskenyér már luxus volt.

Eltartott két évig is, mire új gatyát vagy ruhát kaptam, mert majd belenővök alapon olyan nagyot vettek. A vasárnap ünnep volt, fel kellett öltözni a templomhoz. Aznap mindig húsételt főztek.

– *Igyekeztek belőled istenhívőt nevelni?*

– Nagyon. Ministrálni is beírtak. Szöktem volna, de Isten szeme... mi van, ha megmondja apámnak? Keményen fogtak, anyám nagyon verekedős volt. Volt lázadásom. Úgy tettem, mintha bedobnám a perselypénzt, de csak odaraktam a kezem. Vettem cukrot, a lelkiismeretemmel meg elrendeztem valahogy. Később előálltam, hadd menjek a későbbi misére. Épp hogy benéztem, vagy be se mentem. Gyanús lett, faggattak, mit mondott a pap, hát be kellett menni. Már azt is hatalmas trükknek láttam, amikor már nem vívódtam, menjek, ne menjek.

– *Másban is szigorúak voltak?*

– Ez kissé kiesett, pedig többször gondoltam erre a gyerekeim nevelése kapcsán. Azt hiszem, hogy a költözködésünk előtt se korlátoztak, mehettem a haverokkal rohangászni. Birkóztunk, pecáztunk. Úgy képzeld, hogy belógattunk valamit a Balatonba. Épeszű hal nem hagyta magát kifogni vele.

– *Volt nagy gyerektársaságod?*

– Mindig kevés kapcsolatot tartottam, inkább csak kettőt-hármat, de őszintét. Velük sátoroztunk, katonásdiztunk. Az udvaron berendeztek egy MÉH-telepet, behordtak háborús hulladékot, rossz rádiókat, fegyvertöredékeket. Bemáskáltunk, lopkodtunk a rozzant holmiból, és megosztottunk a haverokkal, ami a barátság mélységét jelezte.

Volt egy disznóságunk. Az udvarban lakott egy kőfaragó. Máshol dolgozott, de voltak otthon szerszámai. Vaskos vésők hegyes, lapos, meg ívelt profillal. Elcsentünk egyet, és eldugtuk egy fa alá. Előszedtük és nézegettük. Anyám rájött, kaptam annyi pofont, hogy több disznóságért is elég lett volna. Aztán ez az iskolával, majd a költözéssel megváltozott.

– *Lett kedvenc tantárgyad vagy tanítód?*

– Mindig jó tanáraink voltak. Már amiatt is, hogy Keszthelynek komoly városi értelmisége volt, és a feleségek is többnyire tanítónők, óvónők lettek. A későbbi megyei főügyész feleségére emlékszem, de az iskola első része eléggé kiesett az emlékeimből. Az biztos, hogy ákombákomoztam, és ütöttem-verték miatta. Az iskolában nem, de otthon... Ez a tanítónéni pedig beszólt az ablakon, ha meglátta az utcáról, ahogy írok. Őcsi, már megint bal kézzel? Akkor gyorsan áttettem a tollat.

Később lettek kitüntetett tantárgyaim. Az erő alapvető volt. Kezdetben a katona. Biztosan azért, mert nyíltan dicsőítették a férfias erőt, az egyenes embert. Emiatt a testnevelés érdekelt. Nagy darab, az átlagnál erősebb voltam, de nem veszekedős. Inkább kicsit mulya meg ügyetlen a verekedésben.

– *Mikor költöztetek el?*

– Az évét nem tudom, de mihelyt a turisztaszálló átment az egykori szanatóriumba. Olyan száz személyes lehetett, szóval négyszerese a réginek. Többemeletes gyerekszanatórium volt korábban. Óriási változás volt, nemcsak a két szoba miatt. A közös budi után saját fürdőszoba. Jó, nálunk nem működött a melegvíz, de a szállóban több mosdó-fürdő volt, és bármikor fürödhettem. Vittük az ágyat, a szalmazsákot, a konyhabútort. A sparhelt is átjött. A Rákosi bukását már itt hallgattam a rádióban.

Kicsit jobban ment a szüleimnek, és a forradalom után kezdtek bútort vásárolni. Ágyat, hármas szekrényt, asztalt. Hoppá! Az ágyat korábban vették. Rugós, párnázott bútor volt, sezlonynak hívták. Azon aludtam a kis szobában, másra a szoba nem is volt jó, olyan szűk volt.

Az utca tele volt hasonló korú gyerekekkel. Jártunk együtt vagy húszan, de nem lett belőle csapat. Barátom egy volt. Három házzal odébb lakott, és sokat szenvedett, mert vöröshajú volt a Jóska. Hozzám nagyon ragaszkodott. Érdekből egy vízparti családnál nevelt, menhelyi gyerekekkel is barátkoztunk. Koravén volt, nem tudott beilleszkedni, még focizni sem. Arra kellett, hogy bemehessünk hozzájuk csónakázni.

– *Te magabiztosabb voltál?*

– Annyira nem, hogy védelmet jelentsek nekik. Eléggé lebecsülöm a képességeimet, sosem volt nagy önbizalmam. Nem álszerénységből, hanem a biztonság miatt. Amikor tudtam egy ötvenet, akkor százharmincra rakattam a lécet. Azt rossz formában is megugrottam. Mindig sikerorientált voltam. Most is ezt a szót használom, pedig a kudarctól féltem rettenetesen.

Valószínűleg ki akartam törni otthonról. Apám munkásember volt szepőlőten múlttal, ideális jelölt a funkciókra. Semmit se vállalt, sőt, idehaza nagy rendszergyűlölő volt. Most büszkén mondhatná, de megöregedett szegényke, és nem megy vele semmire. Mindig kapott okleveleket és pénzt is hozzá. Azt főleg megitta. Egy-két haverjával mászkált össze-vissza. Lett otthon 30–40 oklevél, pénz meg nem sok. Nem éltek jól anyámmal, az útjuk kényszerpálya lett. Ez nyomta a nővérem életét és az enyémet is. Csak én mindenáron túl akartam lépni ezen. Kötődöm hozzájuk, holott tartósan nem tudtam velük élni. Látogatjuk őket, támogatom, ha kell, de úgy élni nem akarok.

– *Ebben a túllépésre törekvő vágyakozásban voltak „mi leszek, ha nagy leszek” fantáziáid?*

– Szépen hangzott, engem is megfertőzött, hogy sok műszaki kell. A rádióból vagy az iskolából jöhetett, mert újság nemigen járt nekünk. Volt Szabad Európa a néprádióban, de ezt ott nem hallhattam. Az öregem a kocsmában üzte a politikát, én meg fogalmazást írtam az országépítő értelmiségéről.

– *Fantázián kívül tettél is valamit ennek érdekében?*

– Otthon senkit sem érdekelt, milyen a bizonyítványom, tanulok-e vagy sem. Annyira jóeszű voltam, hogy megéltem az órán hallottakból. Inkább kaparósan, kínlódva bifláztam, de nem szerettem tanulni. Így került előtérbe a fizikumom, sportolóként lettem ismert az iskolában. A mérhető dolgokat szerettem, de az egyéni sportokban. Súlyt löktem, ötpórbáztam, marha messzire dobtam a kislabdát. De a váltogatás miatt semmiből nem futottam

ki az igazi formámat. A tanulásból pedig a sportra hivatkozó sumákolást választottam, le is rontottam olyan közepesre.

– *Hogyan döntöttél az általános végére?*

– Mezőgazdasági technikum. Sírtam, még verekedtem is, hogy nem! Közben az iskolában adtak jelentkezési lapot, menjek műszaki kereskedő tanulóknak. Kitöltöttem, elmentem felvételezni, kapásból felvettek. Így kerültem Tapolcára. Végigcsináltam a három évet.

Bejött a foci is. Már 15–16 évesen a felnőttekkel voltam csapatban. Ők már úgy kezeltek, mint a katonaviselt fiúkat, a szokásaink is egyformák voltak. Söröztünk, együtt hajkurásztuk a lányokat. Lekötött a sok csavargás, otthon nemigen láttak. Felnőtt viselkedést vettem fel. Tehettem, mert azóta sem nőtem, már ugyanekkora darab voltam, csak nem ilyen pufók. A csapat pénze közös volt az utolsó gatyáig.

Ahogy a nőket hajkurásztuk, akadt egy öreglány. Egykori hivatásos – szemre ötvönes lehetett –, aki húsz forintért ment el a férfiakkal. Egy konyakozás után a srácok befizettek. Belémították a bátorságot. Tudtam, miről van szó, az öreglány is állandóan duruzsolt. Tetszett is, szégyenkeztem is. Képzeld, olyan jó, ha tizenhat évesen bekísértek az öreg házak közé. Ott estem meg, semmi kellemes nem volt. Legfeljebb újabb fehér folt tűnt el a térképemről.

Aztán apámék beerőltettek egy mezőgazdasági gépészeti technikumba. Csendesesen mondom, nagy hibát követtek el. Harmadiktól át is mentem levelezőre a sok jövés-menés miatt. Keszthelyen a szakmámban dolgoztam, heti három-négy edzés, hétvégeken meccs. Nyaranta kaszálás a lányoknál.

És megismerkedtem Veronikával, a feleségemmel. Keszthelyre járt technikumba, a közelünkben laktak. Előtte volt komoly partnerem, azelőtt menyasszonynak mondták. Szigetszentmártoni volt, rohadtul megismertem a környéket. Szimpatikus volt az új lány, és helybeliként kényelmesebb is. Mászkálnivalóm akadt a saját ügyemben is.

Jelentkeztem volna a Műegyetemre, de a vállalatomnál mondták, hogy kereskedőnek nincs erre szüksége, sőt, szóba sem jöhet. Ekkor találkoztam egy régi sportoló sráccal. Meséltem neki, erre lecsapott. Gyere hozzánk Ajkára! Sportolhatsz, a lakás is elintézhető. Hát összeházasodtunk, elővettem a technikus okleveletem és odamentem.

– *Mikor volt ez?*

– Hetvenben. Előző évben született Attila, egy ideje már a feleségem szüleinél laktunk, jókor jött a lehetőség. Lakatosnak vettek fel, fél év múlva már TMK csoportvezető voltam, öreg rókák feje felett. Láttam, itt szó sem lesz sportállásról, hiszen éjjel-nappal bejártam, lestem az idősebbek mozdulatait, tanultam a gyárat, a fogásokat. Fociztam éppen, de az edzésekről már függetlenítettem magam. Meggyőztek, hogy nagyobb jövőm lehet, ha valóban dolgozok, mint sportvonalon. Ráálltam, és kölcsönadtak egy gyárszerelő vállalatnak, akik csúszásban voltak a szereléssel, a '70–71 táján induló új gyárunkon.

– *Milyen munkád lett?*

– Kalcinálós voltam, ami a vizes alumíniumoxid kristályvizének az elvesztését jelenti. Abban a részlegben voltam TMK művezető, óriási felelős-

séggel. Egy 1200 tonnás gép forgott, ha leáll, milliárdos kár is lehet a hőterheléstől. Szó szerint értsd, ki lehet dobni. Felfokozott hangulattal járt, hiszen úgy lettem egyszemélyi vezető, hogy én voltam az amatőr. Emiatt kapott el a tehetetlen düh, ha valami nem ment.

Képzeld, egy mukiról leszakítottam a vattakabátot. Számonkértem egy mulasztását, és erre visszabeszélt. Megrántottam a kabátot és a kezemben maradt. Ma akarattal sem menne, de akkor igen erős voltam. Az indulat miatt attól sem riadtam volna vissza, ha szájon kell vágnom. Később megtörtént. Vita ide, vita oda, elsült a kezem, és puff, szájbavágtam egy kiszolgált őrmestert. Rögtön megbántam, de már megtörtént. Panaszkodott, és érdekes, az egész társaság mellém állt. Egy se látta.

Az volt a módszerem, hogy én döntök. A tervezéskor kérdeztem, hogyan gondoljátok. Nem szokott vélemény lenni. Utána már ragaszkodtam a döntéseimhez, mert a kivételek károszt okoznak. Híre lett a csapatomnak. A főnökömet csak az érdekelte, amit elvégeztünk. Ha valakinek elfogyott a szabadsága, de kellett neki az idő, akkor gyere a jövő héten. És írtam a nyolc óráit. A munka igazolta, nem az ellenőrzés.

– *Hogyan kerestél ezzel?*

– Az órabérem szerint úgy háromezer felett, de gyorsan jöttek a lehetőségek. Szólt a főnök, nézd Lajos, ez a meló megér nekem öt ezrest. A csapatom már futott. Kitalálták, hogy KISZ vállalat címen lehet pénzt adni a népnek. Részben szétosztják, részben a KISZ használja. A srácoknak nem volt a családjukkal két szabad hetük sem, de öt-hat ember tízezreket keresett két-három hét alatt. Részben a sportkapcsolatok révén csíptem el a jobb melókat. Arra törekedtem, hogy ne kelljen megszakadni, inkább ésszel lehessen elvégezni. Főleg a kis különvállalásokat.

Néha több csapatnak adtak belőle, és szerte a gyárban ugyanazt a készüléket csinálták. Társaságonként beígértek százezer forintot. Egyet befejeztünk, és másnap reggelre szétszerelték, alkatrészeket vittek el belőle. Többen is lehettek, de csakis olyan csapat, akiknek ugyanígy kiadták különpénzért. Körbeszaladtunk, és láttuk, még négy-öt helyen csinálják ugyanazt a készüléket. Szabvány alkatrészekből, hogy is állíthatnám: ez a csőperem tőlünk került ki. Valaki megnézte, mikor megyünk el ücsörögni vagy kajálni, és azalatt kiszerezte. Hát berendeltem a srácokat, és szépen szétszedtük a Bándiék munkáját, akik előbbre tartottak. Összedobtuk a magunkét, másnap leadtuk. Indult a lavina, de már kereshették. Egymástól lopkodott mindenki.

Vagy azzal vertünk rá mindenkire, hogy negyven méter magasban, nem több tízezer forintos állványt építve szereltünk, csak felmáztunk egy kötélén. Szájban vittük fel a villáskulcsot, nyertünk vele két hetet és rendkívül sok pénzt.

– *Akkor már ebben a lakásban éltetek?*

– Nem. Öt-hat hónap után egy kis szolgálati lakást adtak. Modern építésű, fürdőszobás, amiben vagy fél évig laktunk. Utána kaptunk lehetőséget nagyobb lakás vásárlására. Vadonatúj, amilyenek az itteni árkádok házak. Másfél szobás, szövetkezet, ötvenezer beugróval. Abból vagy húszezer a szolgálati lakás lelépési pénze volt. A végára kétszázezer, de a részleteket már észre se vettük.

Persze ez úgy ment, hogy volt további keresetem. Pontosabban, eljártam többszintes típusházak csigalépcsőit csinálni. Minden hivalkodás nélkülire terveztem, mert az egyszerű esztétika iránt van érzékem. Láthatod, a lakásban sem tűröm a felesleges dolgokat. Felkapott lett a kinti új telepen. Készült vagy ötven. Rohadtul kerestünk vele, mondanom sem kell, hogy kézen-közön került anyagból.

– *Hogyan tudatok hozzájutni?*

– Ekkora gyárnál nem probléma. Napi több száz teherautó és vonat jár ki-be. Legalább három negyedük idegen vállalaté, de a telephelyeik gyáron belüliek. Mindig akadt haver, aki egy-egy üveg sörért vagy valami melóért feltette a kocsijára az anyagot. Észre sem vették, hogy ez a húsz szál vas már nem az övéké.

– *A feleséged mivel foglalkozott akkor?*

– Először nem kapott állást, majd a Tüzeprnél ilyen irkász-firkász lett. Egy-két hónap után visszajött szülesről az elődje, és kidobták. Akkor a Vízműnél talált hasonló helyet. Már véglegesítették volna, amikor terhes lett az ikrekkel. Bejelentette, és máris nem volt rá szükség. Lótás-futással sikerült írni helyet találni a Vasipari Szolgáltatónál. Egy nagy lump volt a főnöke, de becsületes ember. Jól érezte magát, mindent csinált azon a kis helyen a bérszámfejtéstől a munkaugyis feladatokig. Örökös állásnak tűnt, keresett is vele annyit, mint az én bérem töredéke. Nem volt jelentős. Két évig egyáltalán nem dolgozott, a gyerekekkel volt.

Ezt is kibírtuk. Üzemvezető helyettes lettem, de átrakattam magam fizikai állományba. Műszakiként hateret kaptam, ha bementem, ha nem. De többet semmiképp. Állandóan járt a szárn a pénzért, hát fizikaiként annyit túlóráztam, amennyit akartam, két-háromszorosát is elértem a fix haternek. Ráadásul így kaphattam munkáslakás-építési kölcsönt, mert kedvet kaptam az építéshez a lépcsőgyártás során.

Megszerveztem egy csapatot, mentem a tanácsra a telket intézni, kijártam a vállalatnál a munkáskölcsön akciót. De mindenki rámhagyta az ügyintézés, és ez a sokadik másodállásom lett volna. Tanítottam a vegyipari szakmunkásképzőben, jártam főiskolára a kohászatra. Csinálja más a szervezést. Nem csinálták, meg is szűnt a csapat.

Innen kezdve a gyári vezetés segített nagyobb lakásba. Sugalmazták a tanácsi döntést, ezt vevőkijelölési jognak hívták – helyel-közzel a gyár zsebében volt a város, így lett ez a háromszobás lakás. Ennyi segítségért bizonyítani is kellett, ráadásul többen pályáztak volna az állásomra. Hát rendet raktam, megszüntettem az ücsörgést. Azzal diktáltam a tempót, ahogyan én dolgoztam. És akkor egyszer látok egy kis kuki embert vidáman üldögni a sarokban. Jó, vannak karbantartók, idegen céghez is tartozhat.

– Kérdem, tessék mondani, mit csinál maga itt? – Én vagyok a Benedek. – Jó, de mester, maga itt dolgozik? – Mondom, én vagyok a Benedek.

Hát képzeld, megnéztem a listákat, hozzánk tartozik. Kiderült, ő szervezte a helyi főnökség vendégeinek a fogadását. Somlón volt pincéje Benedek úrnak, és ha szóltak, hogy holnap hat fő, akkor megfőzte a birkagulyást, megcsinálta a pincézést. És havi kétszázhusz órája volt elszámolva nálunk

ennek a Benedeknek. Na, ettől kezdve dolgozott. Tiszta sor, itt a munkakönyve, itt kap fizetést, itt dolgozzon.

– *Lenyelték az ilyen húzásaidat a gyári vezetők?*

– Le kellett nyelniük, bár mindig akadt valaki, aki fúrással próbálkozott. Két kulcsemeremnek levontam két órát, mert hat helyett nyolcra sétáltak be. Kérdem, betegek vagytok? Egyikük szerint késett a busz, a másik mellébeszél. Jó, két órátok ugrott, legközelebb aznapra be se jöjjetek. Egy hét múlva hivatnak a vállalati pártbizottságra. Mondja a párttitkár – egy rendes srác –, hogy baj van veled, ketten panaszkodtak, mert levontál két órát, amikor taggyűlésre jöttek. Ráadásul késve jöhettek el, nem vehettek részt az elején.

Na, akkor kipakoltam, mert természetesen elhallgatták az igazi történetet. Szerencsére a nagyfőnököm mindig mellém állt, mert sokban hasonlónak tartott. Ugyanolyan akaratos és ugyanolyan munkabuzi volt, mint én. A pártvonalon indított fúrásokat – ezeket '80–81 táján komolyan vették – ő segített kivédeni. Utána jött a géemkákorszak. Az már nyíltan vállalkozás volt, bár vállalati színekbe csomagolták. Ezt a szelet megkaptam rendezen.

– *Már kohászat volt, vagy a gépész ismereteidre épült?*

– Totálisan kohászat. Kokilla és kisnyomású présöntés. Üzemvezetőként arra kellett vigyáznom: ne érjen olyan vád, hogy a legjobb melót beviszem a géemkába. Ezért a legnehezebb, bonyolult fazonú, vékonyfalú öntvényeket vállaltam. A kételkedők mondták is, hogy ezzel nem lehet keresni. Valóban kockázatos volt, amilyen húzásokba belementem.

Az iraki–iráni háborúban az irakiak az NDK IFA teherautóit vették. Rengeteget kilőttek, állandóan új szállítmány kellett. Az olajsűrű öntvényeket mi gyártottuk valutáért. Tíz-húsz dollár volt az ára, folyamatosan öntöttük, százszámra, holott előttünk senki nem merte vállalni. Fantasztikusan jól jártunk. Halkan mondom, de a hateremhez kerestem további harmincat nettóban. Lehetett volna több is, de a csábítás ellenére ennyire taksáltam magam.

– *Ez nem irritálta a környezetet?*

– Rákérdeztél a rákfenejére. De ez csak később jött be. Hatan kezdtünk, abból négy lakatos, akiket ott tanítottunk önteni. Mihelyt keresni kezdtünk, előkerült kétszáz érdeklődő. A harmincas maximált létszám akadályozta, hogy nagyra nőhessenek ezek a félcégek. Hogyan válasszak, ha nem akarok „te jöhetsz, te nem” alapon, ami nem ment volna? Kitaláltam egy csibészéget, ami bevált.

Mondtam, uraim, eljöttök két napra egy fillér nélkül dolgozni, megnézzük, ki mire képes, mert enyém a rizikó. A géemkám hosszú ideig mást sem csinált, csak kiszolgáltá ezeket. A legtöbb jelentkező jó szakember volt. Rengeteg pénz bejött abból, hogy ingyen dolgoztak nekünk. Nemcsak a termelés felügyeltem, a pénzügyekért is én feleltem. Üzleti húzásnak fogtam fel a dolgot, és nehogy baj legyen abból, amit megkeresek, iszonyú összegeket ajánlottam fel iskoláknak. Az itteni szomszéd iskolának például ötvenezer forintot.

Végül a legjobbakat vettem fel, és mind jól jártak. Én is velük. Ennyi emberrel már nehezebb volt gazdálkodni, és nehezebb volt ennyi munkát jól

előkészíteni. A harmincezrem már úgy jött ki, hogy negyvenből egy tizest letettem a jó feltételekért.

– *Mit kellett megvinned rajta?*

– Ami a legjobban hiányzott. Mi kell az öntéshez? Egy kokilla, a működéshez szükséges körülmények, egy szakember és fém. Általában csak a fém hiányzott. Ha volt, nem olyan minőségű ötvözet volt, amilyen kellett. Ha egy alkotóelemből egytized százalék kell a jó öntéshez, és 0,12 százalék van benne, akkor az olvadékkal csak kínlódni lehet, de önteni nem. Ha nem tudom megfizetni azt, aki a kohóból az olvadékot szállította, máris bajba kerülhetünk.

Egy rossz adag után átmentem a kohóba, lemeóztam a következőt, és máris önthető lett. Félrementem, megint rossz lett a következő adag. Mentem a csávóhoz, aki átadta nekünk a fémet. – Öreg, nekünk jó anyag kell. A múltkor jó volt, most miért nem tudod megcsinálni? Nyilván nem akarod. Mi kell, hogy akard? – Ti nagyon jól kerestek, nekem meg napi százásért legalább annyit kell dolgoznom, mint nektek (még jó, hogy csak a felét tudta) a napi ezerért. – Kapsz egy tizest egy kád fémért. – Kevés, huszat adj. – Jó, legyen tizenöt, de akkor olyan fémet adj, amilyent leírtam. Ráadásul most megmondod, hogy a másik szakon ki az a haverod, aki ért hozzá, nekem azon a műszakon is van melóm.

Ettől kezdve, ha elmentem, ha szabadságon voltam, a bentlévő embereim tudták, kihez forduljanak. Csak azt nem tudták, milyen pénzt adunk, mert a pénzügyeket én intéztem. Harmincas létszámnál már nincs demokrácia. Ha lenne, megbuknánk. A kérdés csak annyi volt, hogy a tíz százalékot előre kivegyem a borítékból, vagy visszaadjátok minden pénzosztásnál. Vegyem ki, kezeljem. Jó, megbíztam egy manust, hordja ő a szállítók, lakatosok pénzét. Volt, hogy több hiányzott, mint amit le kellett tenni. Valaki zsebre jászott. Utánamentem, elmagyaráztam, hogy ezzel a bőrömrre játszik, mert nekem a jatt-pénzekkel is el kell számolnom. Most üssem agyon? Ezt senki nem szerette, mert az ilyet addig szorítottam, amíg nem kapott levegőt. Ma is ilyen vagyok, veszi, akivel összeütközésem van.

Nagy sértődéseket provokálok. És nemcsak a környezetünkben, hanem a géemkában is akadt, akinek nem tetszett. Egyik reggel hivatnak a főmérnökhöz. Add le a kulcsaidat, népi ellenőrzés. Kivizsgálás névtelen feljelentés alapján, mindent zárolnak. Nem mondták, mit vizsgálnak, nagyjából lopok, csalok. Apránként kiderült, hogy a vállalatnak eladott öntvények számlájára utólag két nullát írtam volna. Megvesztegetett átvevőről is szó volt, akit ráadásul be is csaptam, ugyanazt a munkát kétszer vittem átvételre.

A géemká (négy-öt kivétellel) feltétlen híveimből állt. Ismerték az érdekközösségünket. A többiek egyetlen dokumentumhoz nem juthattak. Ami disznóság volt, azt tudtuk valamennyien. Legfeljebb adócsalásról lehetett szó, de ezek szerintem a működőképességhez szükséges huncutságok voltak. A vizsgálatnak nem lehetett olyan eredménye, mint amit a feljelentő állított. Olyan durva hibát, hogy lopjak, nem engedtem meg magamnak. Finomabb nüanszokkal kellett játszani, de ezt a feljelentő már nem értette.

Végül egyetlen vádja sem igazolódott be, de ezt csak hónapokkal később tudtam meg. Amikor mondták, hogy ma ismertetik, mire jutottak, mindenki

arra készült, hogy elvisznek, lecsuknak. Kérdezték, Lajos, mi a szándékom? – Az első A/4-es papírra leírom, hogy többé nem foglalkozom a géemkával. Mindenki csinálja meg a magáét. Már csakis egyéni vállalkozással fogok törődni, senkiért sem viszem vásárra a bőrömet.

Megmutatták a harminc oldalas jegyzőkönyvet, de nem adott támpontokat a feljelentő azonosításához. Jóval később – igaz, csak valószínűsítve – jöttünk rá. Gyenge volt melósnak, csúnya, rossz munka miatt egyszerű volt kirúgni. Inkább hirtelen haragú vagyok, mint bosszúálló, de ezért szó szerint ki lett rúgva. A géemkát pedig átadtam egy fiatalembernek. Neki ez lehetőség volt a pénzkeresésre. Két évig léteztek még '85 után, de lassan hobbypénzzé alakult, amit keresni lehetett vele. Az új adózási rendszer végképp megfogta a géemká formát.

– *Milyen egyéni vállalkozásra volt lehetőséged?*

– Lett volna iparendeléyre, amivel kalapálok, vagy szegecselek, vagy alkalmazok valakit ugyanerre. A családom itt ül a lakásban, és én tőlük távol keresem a pénzt. Vagy olyan vállalkozásba fogunk, amit együtt csinálhatunk. Például jósdat nyitunk, és hülyeségeket mondunk a kuncsaftjainknak a pénzükért. A másik ötlet a családi nyaralásokból származott. Attila 3–4 éves volt, amikor komolyabb autóra futotta. Nullkilométeres, ezerhármas Ladánk lett, és elmászáltunk Csehszlovákiába, még az NDK-ba is. De jöttek az ikrek, és ez behatárolta a mozgásunkat. Maradt a Balaton, az egy óra alatt elérhető, 30–40 kilométeres távolságok, hiszen Vera és Zoli bármikor elődézhet, hogy azonnal haza kell menni. Erre csak a tó partjáról volt lehetőség. Ha megálltunk, akkor két bili, gyerekágy, képzelheted. Körülkempingeztük az északi partot, de voltunk a neked kedves Szántódon is.

Szerettem szörfözni. Eleinte kölcsönöztem, aztán a cégnél összehoztunk egy szörfgyártó brigádot. Loptunk hozzá egy kis anyagot, meg a kapcsolatok, és egész jó szörföket csináltunk. Nekem kettő is lett, egy saját gyártmányú, és egy vásárolt Alfa, ami akkor a legkorszerűbb volt. Azzal száguldoztam. Hát mi lenne, ha egyszer én adnám kölcsön? Hozhatná a pénzt.

Körbenéztem a parton. Borzasztó nehéz helyet szerezni a tónál, hát még jót. Igazán tudtam, hol, hány kölcsönző dolgozik, milyen színű vízibiciklije van az egyiknek és a másiknak. Kapásból lett volna helyem, harmadik emberként mehettem volna strandra. Akár Keszthelyre, akár másfelé. De ott hogyan sátorozzak? Csak kerítésen belül éreztem biztonságosnak a cuccaim sorsát, tehát kizárólag kemping jöhetett szóba.

A tőkeszegénységem miatt nem akartam mások mellé kerülni, hát még mögé. Ugye, mi jól élünk, sose kellett a kajapénzt számolni. Ha számítógép volt az újdonság, megvettem a ZX-et, ismerjék meg a gyerekeim. Ami könyvet itt látsz, az csak része a könyvtárunknak. Amikor bejött a video, megvettük a családnak. Így aztán saját tőke nélkül, kölcsönből lehetett az indulást tervezni, nem mehettem egy jól felszerelt mellé.

Először egy nádas részen kínáltak placcot. Ott még a víz is csak csónakban lehet kijutni. Ki kölcsönöz ilyen helyen? Kicsit tovább néztem, ott a csopaki strand. De addigra már csomó helyen megfordultam aznap, leültem a strand mellett egy padra pihenni.

– *Ez az agrárközponti nyaralónál lévő szakasz?*

– Pontosan a félszigetük mellett. Ahogy ott gondolkodtam, egyszer csak bevillant. Te hülyegyerek! Ennél jobb kölcsönzője nem is lehet a világnak, mint ahol ülsz. Be a kocsiba, irány a tanácselnök. Alig akarta kinyögni, hogy ő az. Rájöttem, hogy bújkál, mert családon belül elígérte a helyet. Elfecsegte a kempingben a kölcsönzős, aki félt a konkurenciától. Az elnöknek meg blöfföltem, hogy az iparosoknál nincs bejegyezve oda semmiféle kölcsönző, de ígérvény sincs. Csak hebegett a koncepcióról, meg hát a terveiket még ki kell dolgozni. Szóval elküldött.

Újra visszamentem. Tudja, miért jöttem? Nem is sejtette. Na, megmondom. Azt hiszem, többet tudok adni, mint a kolléga. Életemben először léptem fel ilyen arcátlanul, meglepődtem, amikor elfogadta a nyereségem harmadáról szóló ajánlatomat. De nem kételkedtem benne, olyan szavahihetően adta elő, hogy a strandon egy kihasználatlan öltözőrészt is kapok, ahová pakolni is tudok. Ez ősszel volt, karácsonykor már csináltuk a vízibiciklit, amikor újra felkerestem. Ismeretlenül fogadott, nem emlékezett semmire. Magamon kívül voltam, később hallottam, hogy már kiadták azt a helyet.

Ekkor jött az ötlet, hogy Akaliban senki nincs a Holiday Kempingben. Ismertük a terepet, szoktunk ott táborozni. Elég jó a partja, viszonylag jó a közönsége. Ekkor fordultam az anyám gondnoksága idején még kezdő, ismerős lányokhoz. Sikerült megegyezni, bár azzal a kikötéssel, hogy nem építhetek állandó tárolót, lakhelyet.

Így már május közepén állíthatom a sátram a hidegben. Ha később megyek, nincs hova pakolni, az előkészítést úgyis ott kell csinálnom. Komfortosítottam a sátrat, a hűtőgép, a tévé megszokott dolog benne. Szép csendben beraktam a fűtőtestet is. Minder lakókocsi fűthet orrán-száján, én meg a tiltás miatt fagyoskodjam? Hát nem! Építeni nem engednek, lakókocsira nincs pénzem, azért még nem fázhatok. Az áramra '87-ben kb. harminc forintot számoltak naponta, tavaly már száz volt. Idén nem mondtak még árat, de gondolom, lesz vagy kétszáz az áremelést bekalkulálva. Bekerültem az itteni körbe, haverom a boltos, a lángossütő. A cuccaim javát hozzájuk behordhatom télire. Az apróságokat meg a javítani valót – ilyen minden nyár után akad – egy teherkocsi fordulóval és a csomagtartómmal hazahozom Ajkára.

– *Mivel indultál az első nyáron?*

– Volt a két szörföm, és építettem hat vízibiciklit. Vettem három csónakot, úgy darabját tizenötezer körül. A százezer vállalkozói hitelből futotta még kempingszékre, horgászcuccokra, pilleágyakra. Vagy húsz szék, 30–40 dupla gumimatrac. Többre nem is futotta volna, hiszen nulláról indultam. Csak apránként alakult, hogy teljes strandkínálatot akarjak tartani. Az ötleteket részben a kuncaftok adták.

Volt egy biciklim, hogy elugorhassak, ha pisilni kell, vagy a boltból akarok valamit. Jött a német, azt hitte, ez is kölcsönözhető, persze kiadtam. Később már mindent, amit kerestek. Volt, hogy a fekhelyemet is, lehetőleg márkáért. Lassan gyarapodni kezdtem. Milyen a sváb? Eljött egy-két hétre, elfogyott a pénze, kínálta a szörfjét. Tízezerért. Megvettem ötért. Korgott a gyomra, otthagya annyiért. A második biciklit pár üveg sörért hagyta itt egy srác az NDK-ból. Egy vitorla tizenötezer volt, hajlamos voltam megvenni

ötszázért. Keményen alkudtam, de így lehetett fejleszteni. Szépen begyűlt vagy tíz-tizenöt biciklim, öt-hat szörföm.

– *A vízibiciklit hogyan építetted?*

– Hat készült szép csendben. Szóltam az ipariskola tanműhelyvezetőjének – ez is régi sportkapcsolat –, hogy lehet-e legalizálni egy ilyen munkát. – Persze, csak kérj tőlem engedélyt, ha megvan az anyagod. Megadom, attól kezdve dolgozhatsz itt, és az más lap, hogy segítek neked. Gyönyörű, precíz munkát végeztünk. Valódi nyomáspróbát csináltunk a fém úszóhengereknek. Töredékáron jött ki, mert ötven-hatvanezer a maszek készítőnél, nekünk meg tizenötezerbe volt darabja. Beleértve a kis vacsorát, meg a koccintást, amikor az elsőt befejeztük. Mert hajóavatás volt az is.

– *Ellenőrizte bárki a saját építésű cuccaidat biztonság szempontjából?*

– Csak nyilatkoznom kellett az iparengedély kiváltásakor, hogy az eszközeim megfelelnek a szabványnak, és felelősséget vállalok értük. Kértem, mik a szabványok? Nem tudják megmondani, szedjem össze. Előkerítettem a balatoni víziközlekedés szabályairól szóló gyűjteményt, amit húsz éve állítottak össze, az akkori körülményeket figyelembevéve. Akkor nem hogy a Balatonon, de talán az egész országban nem volt szörf.

Arra valahogyan kitalálták, ha a csónaknál az úszótestnek nem szabad elsüllyednie, ne süllyedjen a szörfnél sem. Ha a törzse kettétörne, akkor kamrás rendszerű, vagy habosított műanyag legyen. Egész Magyarországon nincs akkora gép, amivel ilyen törzset lehetne önteni.

Futkoztam fűhöz-fához, hogy a hajógyárból vett csónakjaim hány személyesek. Jó barátom a fürediek volt igazgatója, de csak azt írták, hogy nem tudják közvetlenül megmondani a személy-számot. Számításokkal kell kalkulálni a vízvonaltól való szabad magasságát, de ez inkább szubjektív. Kértem támpontot a vízügyi hatóságoktól, mert én nem tudom kiszámolni. Eljöttek, mint minden tavasszal. Megjelenik egy vízirendőr a letelepülés idején. Felosztották a tavat, jön a körzetes, nézi rendben vannak-e a dolgaim, hány személyesek a csónakok. Ezek jó dolgok. Hát elsőre rátámadtam, tessék mondani, hány személyes ez a csónak igazából? Vakarózott, meg a vízvonalat emlegette. Majd visszakérdezett, hány ülés van benne. Mondom, három. Rá-vágta, hogy akkor három személyes. Tovább faggattam, mert mi van három százkilós pacáknál, ha erősen hullámzik a víz? Mondta, igazam van, legfeljebb két személyes. Idén mertem először kiírni, hogy három személyesek.

Általános szabály, hogy vízieszközt annak adhatok ki, akinél meggyőződtem: ismeri a helyi viszonyokat, a viharjelzést és azt az eszközt. Mit kezdjek azzal a viking gyerekkel, aki elmondja, hogy ő svéd matróz az Északi-tengeren? Nekem ez nem ér semmit, vagy papírja van az itteni vizsgáról, vagy ki kell oktatnom. De sem őt, sem a franciát nem értem. Angolul egy kicsit tudok, németül – ami itt a legjobban kell – valamivel alaposabban. Segítenek a gesztusok.

– *Volt kiindulópontod az induló árakhoz?*

– Megnéztem a szomszédokat. Átballagtam bemutatkozni a szomszéd kempingbe, és láttam, negyven forint egy órára a rozzant vízibicikli. Felmentem Kiliántelegre, ahol az Expressz tábora van. Az vitte a kölcsönzőt, aki viharjelzéskor a rakétákat kezelte. Az volt az állása, és közben pénzért

kiadta a tábor eszközeit. Élelmes ember, kiderült, hogy iparendélye sem volt. Ha jött a hatóság, akkor ő volt a rakétás, ha meg kuncsaft jött, akkor ő a kölcsönzős. Ekkora szélhámossal nem sokszor találkoztam életemben, pedig sokféle széltozó között tanultam, amikor én vettem a szekunder fémekeket a kohónak. De összejöttünk, megállapodtunk, hogy átküldöm a kuncsaftot, ha valaki vitorlást keres, vagy kifogyok a csónakból. És közben nála is láttam az árakat.

Na, kiírtam negyvenet a vízibiciklire. Szezon közepére már láttam, semmi összefüggés nincs az ár meg a kereslet között. Akkor miért ne legyen hatvan? Szezon közben nehéz árat emelni, mert aki már vitte olcsóbban, az nem érti, hogyan kerül új ár a táblára. Aki reklamálni próbált, annál a kukát játszottam, mutogattam a kiírásra. Volt akinél hatott, és hatvanat fizetett, volt, aki továbbra is a szokott negyvenet adta.

Később a rutin vitt rá, hogy itt a sok nyugati vendég, nem csehek jönnek, és az árnál is fontosabb, ha van valami, amit keresnek. A szezonban hiánygazdálkodás van, a hasraütve, tisztességesen megemelgetett árakon viszik a cuccaimat. Legfeljebb a visszaadás volt gond, de csak addig, amíg kiderült, hogy a nyugatiak értékrendjében a száz forint már nem pénz. Attól kezdve rendszeresen lettek nyolcvan- meg százharminc forintos árait. Soha nem kérték vissza a százasból meg a százötvenből a húszast.

Ezzel nem is volt gondunk, annál több a kuncsaftok bátorságával, ami persze a sóherségükkel is összefüggött. A vízibicikli két személynek biztonságos, de nem akarnak kettőt bérelni. Kivisznek egyet, és jó messze felmászik rá még két-három ifjú. Hiába tiltom, tudod milyenek a fiatalok. Idén is felment rá vagy hat-hét dán gyerek. Olyan tizennyolc éves fiúcskák. Itt a távcső – régóta vadásztam egy húszsorosra –, messziről is látom, mi történik. Fogom a tartaléksónakot, kimegyek. Jó nagydarab vagyok, ordítózok, hadonászok, és kizavarom őket. A vendégkör egy része már elkönyvelte, hogy itt egy óriási pacák a fiával, akinek az a mániája, hogy balhézik, ha sokan vagyunk egy vízibiciklin, nem jó kikezdeni vele.

Az Attila – hiába ő az idősebb – kistermetű, vékony gyerek. Kiment, kiabált, és kiröhögték. Szájonvágott egy ilyen kamaszgyereket. A rádiója beleesett a vízbe, és meg is sérült a pofontól. A nyolcszáz márkás rádiót lealkudtuk ötszázra, mert használt volt, de az is sok lett volna egy pofonért. Addig ügyeskedtem, amíg rávettem, fogadjon el érte ingyenes kölcsönzéseket. A fiamnak végül is igaza volt, de nem mondtam, nehogy olaj legyen a tűzre. A német srác pedig fel sem fogta, hogy ez a pofon érte szállt el. Valószínűleg kevesebb bajom lett volna, ha a hat utasból egyet fejbevágnak a felboruló vízibicikli. De eddig nem volt balesete a kuncsaftjaimnak. Se túlterhelésből, se részegségéből.

Mert arra is lenne kedvük. Jó, ha látom, hogy italos, akkor eleve nem adom ki neki, bármennyire kell a pénz. De nem ezektől, hanem a bepakolósoktól tartok, mert azt nem látom előre. A távcső ebben is segít fegyelmet tartani, mint a bolyán túlmerészkedőknél.

– Milyen fegyelmet tartasz, ha valaki utólag pakolja a sörét?

– Ha meglátom, szinte zihér, hogy utána megyek. Elmagyarázom, hogy veszélyes, legfeljebb egy üveggel igyon. A többit szívesen visszaviszem, be-

hűtöm neki. Nem azzal kezdem, hogy menjen kifelé söröstől a bűdös fenébe, ha lenne is kedvem hozzá. Szívélyesen is lehet rámenősnek lenni. Megkérem, add ide a láda sört, mire kijössz pajtás, benn lesz a hűtőben. Kellemesen megiszod, ha kell, kerítek hozzá segítséget. Kilencven százalékban bejön. Ne felejtsd, mekkora pali vagyok – ezt mindig bekalkulálom –, ha egy ekkora mókus idegen nyelven gesztikulálni kezd a vízen, akkor általában szót fogadnak.

– Volt, hogy nem hallgattak a jó szóra?

– Főleg a stég használatánál. Aki bejön a kempingbe, nekem is potenciális kuncsaftom. Két nap alatt kiderül, lesz-e, vagy sem. A stégem nyúlik legmesszebb a vízbe, a jó kilátásért szívesen leülnek ott cigizni, beszélgetni. Két nap türelmi időt engedek, de ha nem kuncsaftom, utána szólok. Ez magánterület, üzlet. Itt kikötnek, innen indulnak, szíveskedjen kifáradni. Ha nem megy szépszóval, eljutunk az erőszakig. Nem ütök, ellenséget nem akarok szerezni, kárt sem tennék bennük, hiszen erőm még van. Finoman megfogom a karját, szorítok rajta egyet. Ha nem elég, akkor az egyensúlyi állapotban lévő embert az ujjammal kitolom a víz felé. Ez huncut trükk, egy ilyen élmény elég, hogy többé oda se menjen.

– Mondtad, hogy túlmennek a bolyán. Miért érdekes ez?

– Létkérdés. Az északi parton a hegy felőli szél sima vízfelületet eredményez. A hegy szélárnyékáig. Az amatőr szörfösök – a többség – ráharapnak, mennének rajta, hiszen nincs hullámverés. Átmege a bolyán, észre sem veszi, mikor lép túl a szélárnyék határán. Már viszi is a francba. Mondhatom, hogy csak addig menj, tovább véletlenül se, mert onnan porzik a víz. Nem hiszik, és mehetnek kiterelni az elakadtakat. Mert a legtöbb elakad, mihelyt igazi szélbe jut. Beevezek, átültetem a csónakba, kihozom a szörföt, húsz perc múlva újra a kritikus zónában jár. Kezdektem előlről a mentést. A vízibiciklit erősebb hullámnál nem viszik ki, felbuzog a víz az ülésekhez. De a szörföt használnák. Még ha viharjelzés van is. Eddig azt láttam, hogy sokszor látszólag ok nélkül volt viharjelzés, mert nem követte vihar. De jelzés nélküli vihart nem láttam. Egészeben véve úgy látom, tudok bánni az itteni népekkel.

Az interjút a következő számban folytatjuk.